

Bors néni

3x45 perces komplex témanap, választható
mesedélutánnal (magyar, kreatív írás, vizuális
kultúra, testnevelés)

Miről szól ez
a tanegység?

Bors néni egy csodalény, aki beszélget a fákkal, virágokkal, aki képes a szelek szárnyán szállni, és a háztetőkön sétál. Izgalmas, mesebeli személyiségén keresztül a gyerekek megismerhetik Nemes Nagy Ágnes csodákkal teli mesevilágát is.

Áttekintő vázlat

4.1 Amikor Bors néni gyerek volt	45 perc
4.1a Fűszervizsgáló	10 perc
4.1b Bors néni személyleírása	15 perc
4.1c Honnan jött Bors néni?	20 perc
4.2 Bors néni világi	45 perc
4.2a Hol lakik Bors néni?	15 perc
4.2b Bors néni világi	30 perc
4.3 Bors néni tornaórája	45 perc
4.3a Kéményről kéményre	15 perc
4.3b Bors néni tornagyakorlatai	30 perc
Összesen:	3x45 perc

Előkészületek

Készítsük elő a fűszervizsgálat, valamint a krétarajz anyagait, eszközeit! Ha bent rajzolunk, a csomagolópapírokból vágjunk körformákat!

A harmadik órához keressük meg a megfelelő helyszínt, és a helyszínhez leginkább alkalmas eszközöket! Ha tornateremben tartjuk, ott is leülhetünk tornapadokra az óra elején a szövegmun-
kához. Ha tanteremben tartjuk, oda is ki lehet találni ötletes mozgásformákat. (Ahol tartanak tornaórát a tanteremben, ott a pedagógus igazán tudja, mit lehet a teremben csinálni. A balesetvédelemre azonban ügyeljünk!)
Kellő motiváció esetén a mesedélután is vállalhatjuk, amihez érdemes előre beszerezni (könyvtárból kivenni) *Bors néni könyvét*.

4. tanegység

FELDOLGOZOTT MŰVEK

Nemes Nagy Ágnes: *Amikor Bors néni gyerek volt*
Hol lakik Bors néni?
Kéményről kéményre
(*Bors néni és a bors* –
könyvtár vagy online)

MIT KÉSZÍTSEK ELŐ?

Tálcák (Petri-csészék),
fűszerek

Szöveggyűjtemény

Füzet, íróeszköz

Csomagolópapír Zsírkréta
vagy aszfaltkréta
Tornaszerek

JEGYZETEIM

FELADATOK LEÍRÁSA

4.1 Amikor Bors néni gyerek volt

4.1a Fűszervizsgáló

Kis tálkákban (Petri-csészékben) vigyünk be különböző szemes vagy egész (és nem őrölt) fűszereket, amelyeknek jellegzetes szaga, illata, formája van! Például: csillagánizs, fahéj, szegfűszeg, kömény, szerecsendió, vaníliarúd. A fűszerek között mindenképpen legyen mustármag, koriander, szegfűbors, valamint többféle bors is (fekete, fehér, zöld, rózsabors).

A gyerekek nézzék és szagolják meg (de ne kóstolják meg!) a fűszereket, és válasszák ki közülük a borsokat!

Figyeljék meg, majd beszéljük meg, mi a jellemzője a borsoknak (kicsi, kerek, színes és erős az illata is)!

4.1b Bors néni személyleírása

A gyerekek képzeljék el magukban, milyen lehet az a mesehős, akit Bors néninek hívnak! Milyen külső és belső tulajdonságai vannak, valamint milyen mesebeli képességekkel bír? Mivel meseszereplőről van szó, bátran elengedhetik a fantáziájukat. A gyerekeket szerephelyzetbe hozva készítsük elő Bors néni elképzelt személyleírását! A pedagógus mint a Mesebirodalom nyomozója mutakozzon be: „Jó napot kívánok! A Mesebirodalom nyomozójaként, megbízást kaptam egy eltűnt személy felkutatására. A nevén kívül nem sokat tudunk róla. Úgy tudom azonban, hogy Önöknek több információjuk van arról, ki lehet az a *Bors néni*. Kérem, osszák meg velem, mit tudnak Bors néniről, milyen a haja, szeme színe, testalkata, kedélye, temperamentuma stb.! Mit tudnak az utolsó tartózkodási helyéről, eltűnésének okáról, módjáról, esetleg valami más fontos dologról vele kapcsolatban?”

A gyerekek válaszait a táblára jegyezhetjük, így a játék végére kialakul Bors néni „fantom” (képzeltbeli) profilja.

4.1c Honnan jött Bors néni?

Olvassuk el **Nemes Nagy Ágnes: Amikor Bors néni gyerek volt** című versét, majd beszélgessünk róla!

- Hol lakott gyerekkorában Bors néni?
- Ki volt az édesapja?
- Kik voltak a tanítói?
- Mi mindent tanult Bors néni gyerekként? Mozogjuk el!
- Írjuk le a vers alapján az „órarendjét”!
- Te mit tanulnál meg szívesen Bors nénitől?
- Készíts magadnak Bors néni-féle órarendet! Milyen tantárgyak szereplnének benne?

MIT AKARUNK ELÉRNI?

Karakter elképzelése név alapján, ennek segítségével az írói elképzelés aktív befogadása.

MIT FOGUNK CSINÁLNI?

Fűszerek vizsgálata
Képzeltjáték: személyleírás név alapján
Vers olvasása, értelmezése Beszélgetés
Mimes-mozgásos játék
„Természetes órarend” összeállítása szóban, írásban

MIRE VAN SZÜKSÉGÜNK EHHEZ A FELADATHOZ?

Tálkák (Petri-csészék)
Fűszerek

JEGYZETEIM

4.2 Bors néni világi

45
perc

4.2a Hol lakik Bors néni?

Bevezető kérdés: A gyerekkora alapján mit gondoltok, hol lakik Bors néni? – Hallgassuk meg a válaszokat, majd keressük tovább a választ a következő versben!

A gyerekek olvassák el hangosan **Nemes Nagy Ágnes: Hol lakik Bors néni?** című versét, majd beszélgessünk róla!

- Hol lakik Bors néni?
- Milyen a lakása? Milyen a padlástér szerkezete? Hány szobája van?
- Milyen a kilátás innen? Mire lát rá a szobákból?

Soroljuk együtt a körpanoráma látnivalóit:

innen lát ki

- a Dunára,
- Ó-Budára,
- az Óperenciára,
- körbe- körbe
- a világra.

Mekkora ez a körpanoráma? Hol van a határa? Milyen szemekkel lehet odáig ellátni?

Vedd figyelembe!

A bevezető kérdés után hallgassuk meg a gyerekek válaszait! Ha emlékeznek a *Bors néni és a nyulak* című mesére (4. osztályos olvasókönyv 69–71. o.), eszükbe juthat, hogy nyáron az erdőben lakik. De hol lakik máskor? Hallgassuk meg a gyerekek feltételezéseit, és ne javítsuk ki őket! Inkább azt keressük, hogy a feltételezésekben mi a logikus! Az sem baj, ha továbbra is vidéken, erdőszélen, természeti környezetben képzelik el a felnőtt Bors nénit. (Ha valaki ismeri Bors néni egész történetét, kérjük meg, ne árulja el a helyes választ!)

4.2b Bors néni világi

Beséljük meg, hány ablaka lehet Bors néninek (minimum 33, de lehet jóval több is), és azokból hányféle világra láthat rá!

- Mit gondoltok, milyen különböző világokat láthat az ablakaiból Bors néni?
- Látja a Dunát, Óbudát, Budapestet. De mit láthat még? További magyar településeket?
- Vajon átlát Magyarország határain is? Merre, hova? Átlát a tengereken? Az egész világon?
- Ellát távoli, idegen, netán képzeletbeli világokba is? Milyenek lehetnek ezek?
- Mit jelent az, hogy kilát az Óperenciára? Hol szerepel az Óperenciás tenger, és ott milyen szerepet tölt be?

A beszélgetés után a gyerekek kis csoportban rajzoljanak meg egy-egy világot

30
perc

MIT AKARUNK ELÉRNI?

A gyerekek alkossák meg Bors néni világait, így lépjenek át maguk is a valóság és képzelet határán.

MIT FOGUNK CSINÁLNI?

Vers olvasása, értelmezése
Beszélgetés a vers alapján
Rajzolás zsírkrétával vagy aszfaltkrétával

MIRE VAN SZÜKSÉGÜNK

EHHEZ A FELADATHOZ?
Csomagolópapír Zsírkréta vagy aszfaltkréta

JEGYZETEIM

zsírkrétával csomagolópapírra (vagy ha olyan az idő, aszfaltrajz is szóba jöhet)! A feladathoz vágjuk kör formájúra a csomagolópapírt!

Végül a világokból kirakhatunk a földön egy még nagyobb világot: kör alakban te-
ríthetjük szét a csoportok munkáit, amit aztán körbe-körbejárhatnak a gyerekek.

Vedd figyelembe!

Ismert mesekezdő formula „az Óperenciás tengeren is túl”, ahol a mesehős átlép a mese birodalmába. Távoli, ismeretlen helyet, „a világ szélét” jelenti, az ismert és az ismeretlen világ határát, hol a valóság átlép a képzelet, mese határán. A kifejezés valószínűleg a régebbi *Ober-Enns* (‘Felső-Ausztria’, az Enns folyó felső vidéke), vagy az *Ob der Enns* (‘az Ennsen túli’) osztrák-német tartománynévből ered. Az osztrák hadseregben szolgáló magyar katonák számára ez már a „világ végét” jelentette, így válhatott a világvégi képzelt tenger nevévé.

MIT AKARUNK ELÉRNI?

A vers útvonalának képzeletbeli és imitált mozgásos bejárása, mindezzel mozgás, egyensúly és képzelet együttes fejlesztése.

MIT FOGUNK CSINÁLNI?

Versolvasás
Beszélgetés a versről
Rímkeresés, rímjátékok
Versszínház: hangjáték
(Kreatív írás: városmese)
Lépés- és egyensúlygyakorlatok
(Mesedélután: névnyo-
mozás, könyvajánlás)

MIRE VAN SZÜKSÉGÜNK EHHEZ A FELADATHOZ?

Tornaszerek
(Könyv: *Bors néni*
könyve)

4.3 Bors néni tornaórája

45
perc

Ezt az órát érdemes a tornateremben vagy az udvaron tartani, akár a legelső feladattól kezdve. De tantermi megoldása is megszervezhető.

4.3a Kéményről kéményre

A gyerekekkel olvassuk el **Nemes Nagy Ágnes: Kéményről kéményre** című versét, és beszéljünk róla!

15
perc

- Hol sétálgat Bors néni? Mekkora a lépései?
- Kik a bámulói, csodálói ennek a mutatványnak? Ki a szószólójuk?
- Mit tekint problémának az Áfonya utca?
- Mit válaszol erre Bors néni? Mi az ő dolga?
- Bors néni válaszában keressétek meg a rímelő szavakat! Mit vesztek észre? Milyen rímek ezek? (páros rímek, szójátékok)

Folytassuk még néhány szóval a szósorokat! Például:

- setesuta – hepehupa – tetesotza – zenebona
- repülök – megülök – lesülök – feszülök
- Rózsadombot – toronygombot – akáclombot – békacombot

Játsszunk tovább a hangokkal, készítsünk a versből hangjátékot! Osszuk ki a következő szerepeket: mesélő, kórus, Áfonya utca, Bors néni! A kórus szerepét osszuk ketté, például így: a padban bal oldalon ülők a bal oldali, jobb oldalon ülők a jobb oldali szavakat olvassák! Így a lépegetés ritmusát az egymásra válaszoló szavak ritmusa adja.

Szerepek szerinti beosztás a következő:

JEGYZETEIM

Mesélő:

De szépen tud Bors néni
háztetőkön sétálni!
Megy, megy:

Kórus (bal-jobb):

kéményről
 kéményre,
lépésről
 lépésre,
tetőről
 tetőre,
hátról
 előre,
előlről
 hátra,
mindenki
 bámulja.

Mesélő:

Bámulja a Szív utca,
bámulja a Szép utca,
bámulja a Báthori utca,
megkérdi az Áfonya utca:

Áfonya utca:

Mondja, kedves Bors néni,
nem nehéz így sétálni?
Szép lehet fent, ez világos,
mégis, mégis nem találja,
hogy tetőkön járdogálva
hepehupás ez a város?

Bors néni:

Mit nekem a hepehupa!
Nem vagyok én setesuta,
sétálok és repülök,
egy-egy tornyon megülök,
öntözöm a Rózsadombot,
tisztítom a toronygombot.

Variáció

Az utcanevek valóságos utcák Budapesten:

Szív utca (VI. kerület)

Szép utca (V. kerület)

Báthory utca (V. kerület)

Áfonya utca (II. kerület)

Keressetek további mesélő utcaneveket, és írjatok velük egy városmesét! A helyszín lehet Budapest, egy másik magyar város vagy egy képzeletbeli város az Óperencián túl.

A meseírás otthoni feladat is lehet.

4.3b Bors néni tornagyakorlatai

30
perc

Bors néni előszeretettel sétál a háztetőkön. Mi ugyan nem tudunk felmenni oda, de „kicsiben” megpróbálhatjuk, milyen a háztetőkön, kéményeken egyensúlyozni.

Az egyensúlygyakorlatot akár az osztályteremben, tornateremben, folyosón, udvaron is elvégezhetjük (értelemszerűen azokkal az eszközökkel, amelyek az adott helyszínre valók).

Például:

- egyensúlyozás tornapadon, felfordított tornapadon
- számolyokon lépegetés, ugrás
- lépegetés karikából karikába
- „egyensúlyozás” földre tett szalagon, gumikötélen
- tornaszekrény megmászása
- bordásfalon mászás, haladás egyik bordásfalról a másikra stb.

Speciális lépésgyakorlatok a tanteremben (biztonsági szabályok betartásával, és ha már van gyakorlatunk benne):

- padok ülőrészen, tetején lépegetés
- padok, asztalok közé kifeszített gumipertlin át, illetve gumipertlire való lépegetés

A feladat többféleképpen is elvégezhető, de a legérdekesebb talán az, ha kialakítunk egy akadálypályát, amely Bors néni útvonalát jelképezi. A gyerekeknek ezt az útvonalat kell bejárniuk, legyőzve minden akadályt.

Az útvonal egyes részeit elnevezhetjük a versben talált utcanevekkel.

Vedd figyelembe!

A tornaórát megszervezhetjük csapatverseny formában is, ha megfelelőek a körülmények, és a szoros idő miatt nem kezdenek el kapkodni a gyerekek, mert az balesetveszélyes.

Variáció

Bors néni és a bors

Sok mindent megtudtunk Bors néniről a versekből, de hogy mi köze a nevének a borshoz, az nem derült ki igazán. Ha jól sikerültek a borstörő versórák, folytathatjuk egy mesedélutánnal a „nyomozást”, amikor felolvassuk **Nemes Nagy Ágnes**: *Bors néni könyve* című könyvéből a **Bors néni és a bors** című mesét. Érdekes kivenni a könyvtárból, és egyúttal ajánlani is a gyerekeknek a könyvet (Móra Kiadó, Bp, 2016; eredeti megjelenés: 1978).

Ha nem tudunk hozzájutni, a Reftantáron is elérhető a mese szövege.

